

Mottagare

Barn- och utbildningsnämnden

Principbeslut om medflytt av skolpeng vid studier utomlands

Förlag till beslut

- Nya ansökningar gällande medflytt av skolpeng vid studier utomlands beviljas inte från och med vårterminen 2025.
- *Region Gotlands riktlinjer för ersättning vid studier utomlands. Skolpeng och programpeng* upphör att gälla från och med vårterminen 2025, under förutsättning att gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden fattar motsvarande beslut.

Sammanfattning

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen i Region Gotland får regelbundet ansökningar från vårdnadshavare som önskar att kommunen finansierar deras barns skolgång utomlands genom att ta med skolpengen. Cirka 5–10 elever per år får bibehållen skolpeng vid utlandsstudier. Det har uppstått behov av att granska om det är förenligt med lagstiftningen.

Ordet skolpeng i nedanstående text avser både elevpeng, skolpeng och programpeng.

Den rättsliga regleringen sker enligt skollagen och kommunallagen.

Enligt skollagen har barn som är bosatta i Sverige skolplikt och rätt till utbildning i Sverige, men kan i särskilda fall få fullgöra skolplikten utomlands. Kommunen har dock ingen skyldighet att finansiera utbildning utomlands utan endast utbildning för elever i Sverige.

Kommunallagen tillåter kommuner att hantera angelägenheter av allmänt intresse inom sitt område men det är tveksamt om kommunal ersättning till utländska skolor faller inom den kommunala kompetensen då det främjar ett enskilt intresse.

SKR (Sveriges Kommuner och Regioner) bedömer att det inte är tillåtet att skicka skolpengen utomlands med motivering att utbildning ska bekostas för dem som vistas i landet, och att kommunallagen inte tillåter stöd till enskilda om det inte finns undantag i lag, vilket inte finns i skollagen.

Den svenska utlandsundervisningen regleras av förordning (1994:519) och finansieras främst genom statsbidrag. Det finns för närvarande 14

utlandsskolor i länder som England, Frankrike, Kenya och Spanien, dessa följer svenska läroplaner och undervisar på svenska. Utöver statsbidrag tar skolorna ut en obligatorisk elevavgift från familjerna, vilken varierar beroende på skola och om statsbidrag eller skolpeng från hemkommunen erhålls. Elevernas familjer måste i vissa fall även täcka eventuella kostnader för särskilt stöd. Utlandsskolorna har rätt att neka elever.

Slutsats: Även om det råder oklarhet om lagligheten i att utbetala skolpeng för studier utomlands så står det klart att kommuner som inte godkänner medflytt av skolpengen agerar i enlighet med gällande lagstiftning.

Ärendebeskrivning

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen tar regelbundet emot ansökningar från vårdnadshavare som vid utlandsflytt önskar att kommunen ska fortsätta finansiera skolgången utomlands, det vill säga att den skolpeng som betalas ut till den skolenhet i Sverige där eleven är inskriven även ska följa med barnet när denne fullgör sin skolgång utomlands. Antalet elever varierar från år till år. Cirka 5–10 elever per år reser i väg med bibehållen skolpeng.

Bakgrunden till frågeställningen är att det har framkommit behov av en översyn gällande hur Region Gotland ska hantera frågan när elever vill ta med sig skolpengen utomlands. Det är relevant att fundera över om det är förenligt med gällande lagstiftning för kommuner att bekosta skolgång utomlands.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden tog beslut 2017-11-22 att ge bidrag för gymnasiestudier utomlands.

Barn- och utbildningsnämnden tog 2017-11-21 motsvarande beslut för grundskolan.

Rättslig reglering

Skollag (2010:800)

Enligt skollagen har barn som är bosatta i Sverige skolplikt från höstterminen det kalenderår barnet fyller sex år och fram till vårterminens slut det tionde året efter det att eleven har börjat fullgöra skolplikten. Det är hemkommunens ansvar att bereda utbildning för samtliga skolpliktiga elever. Utbildningen ska vara likvärdig och kostnadsfri så att vårdnadshavares ekonomiska förutsättningar inte ska påverka barnets rätt till utbildning.

Skolplikten innebär en rättighet och en skyldighet för barn att få sin utbildning i det svenska skolväsendet. Men i särskilda fall kan ett barn få fullgöra sin skolplikt utanför det svenska skolväsendet. Ett barn kan få fullgöra skolplikten på annat sätt under följande förutsättningar:

- Verksamheten är ett fullgott alternativ till svensk grundskola eller någon annan skolform som annars skulle vara aktuell för barnet.
- Hemkommunen i Sverige får insyn i verksamheten.
- Det finns synnerliga skäl.

Det är barnets hemkommun som bestämmer om barnet ska få fullgöra skolplikten på annat sätt. Beviljas en sådan ansökan upphör också kommunens skyldighet att finansiera utbildningen.

Om en elev flyttar utomlands permanent och inte längre ska vara folkbokförd i Sverige upphör skolplikten. Den upphör även om eleven fortfarande är folkbokförd i Sverige, men varaktigt vistas utomlands. I skollagen är det inte reglerat exakt hur lång utlandsvistelsen ska vara för att ses som varaktig men 6 månader används som praxis.

Som nämnts ovan så upphör kommunens skyldighet att finansiera utbildningen utomlands oavsett vilken orsak till utlandsvistelse som föreligger. Region Gotland beviljar trots det att betala för elevers skolgång utomlands om de uppfyller ställda kriterier i Region Gotlands riktlinjer för ersättning vid studier utomlands. Skolpeng och programpeng. (Bilaga 1.)

Kommunallag (2017:725)

I kommunallagen stadgas att kommuner själva får ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens område eller deras medlemmar och som inte ska handhas enbart av staten, en annan kommun, en region eller någon annan. Vid bedömningen om det är av allmänt kommunalt intresse måste hänsyn främst tas till om det är lämpligt, ändamålsenligt och skäligt att kommunen vidtar en åtgärd eller engagerar sig i en verksamhet på ett visst område. Det är ytterst tveksamt om kommunal ersättning till utländska skolor faller inom den kommunala kompetensen, eftersom den inte främjar ett allmänt utan ett enskilt intresse.

Sveriges kommuner och regioner (SKR)

På fråga ställd till SKR om hur de ställer sig gällande att elever önskar flytta med sig elevpengen för utlandsstudier fick Region Gotland följande svar i mejl den 25 juni 2024.

”Vår bedömning på SKR är att det inte är tillåtet att skicka skolpengen utomlands. Utbildning bekostas för dem som vistas i landet, det framgår av både skollagen och kommunallagen. Enligt kommunallagen är det i första hand kompetensreglerna i 2 kap. kommunallagen som blir aktuella. De säger att man inte kan ge stöd till enskild om det inte finns undantag för det i lag och det finns inga sådana undantagsregler i skollagen. Även lokaliseringsprincipen blir aktuell, enligt vilken en kommun bara kan göra sådant som är av intresse för kommunmedlemmarna. Frågan har inte prövats av Högsta förvaltningsdomstolen.

De "svenska skolor" som finns i Spanien, Thailand m.m. är inte svenska skolor utomlands som är godkända av Skolverket. Om en elev exempelvis går i svenska skolan i Paris som är godkänd av svenska staten är det staten som bekostar den elevens skolgång där, inte hemkommunen i Sverige även om eleven fortfarande skulle vara folkbokförd i Sverige.”

Information om utlandsskolor

Den svenska utlandsundervisningen regleras av förordning (1994:519) om statsbidrag till utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar.

Det är staten som har ansvar för att ombesörja studier för ungdomar som tillsammans med sina föräldrar vistas utomlands och där utlandsvistelsen motiveras av förälders arbete.

För närvarande finns det 14 utlandsskolor som får statsbidrag i England, Frankrike, Kenya, Mocambique, Portugal, Spanien, Tyskland och Österrike.

Dessa skolor kallas svenska utlandsskolor och undervisningen ska motsvara så långt det är möjligt den som elever får i Sverige. Skolorna följer de svenska läroplanerna och undervisningen är på svenska. Svenska utlandsskolor som får statsbidrag har rätt att sätta betyg.

Skolorna finansieras främst med statsbidrag. Statsbidraget följer inte eleven utan utgör ett allmänt finansiellt stöd till skolverksamheten. Huvudmannen beslutar fritt hur bidraget ska användas för att täcka kostnader för verksamheten. Utöver detta tar utlandsskolorna ut en obligatorisk elevavgift som bekostas av elevens familj. Avgiften varierar mellan skolorna och kan även vara olika beroende på om statsbidrag utgår eller om eleven får med sig skolpengen från sin hemkommun.

Skolhälsovården på svenska utlandsskolor lyder under 20 § (1994:519). Elever ska i rimlig omfattning erbjudas sådana medicinska insatser som omfattas av elevhälsan i grundskolan och i gymnasiet. På de flesta utlandsskolors hemsidor finns tydlig information om att särskilt stöd inte kan garanteras och om det blir aktuellt med stöd av till exempel logoped eller psykolog så kan ytterligare avgifter komma att tas ut av vårdnadshavarna.

Även om kommunen betalar ut skolpengen till en svensk utlandsskola, så måste fortfarande elevens familj bekosta återstående elevavgift samt övriga kostnader till svenska utlandsskolan, och tillkommande kostnader för vistelsen i utlandet. För att en elev ska kunna studera vid en svensk utlandsskola krävs det att familjen har ekonomiska förutsättningar som tillåter det.

Utlandsskolorna har rätt att neka att ta emot elever.

Detta sammantaget gör att det inte kan anses vara en skola för alla och att kommunala medel inte bör bekosta denna verksamhet.

Andra kommuners förhållningssätt

Det finns ingen lagstadgad skyldighet för en kommun att bekosta studier utomlands. Rättsläget är inte entydigt, olika kommuner gör olika tolkningar.

Flertalet kommuner har tolkat avsaknaden av reglering som en möjlighet. Helsingborgs kommun, Lidingö stad, Växjö kommun, Norrtälje kommun och Göteborgs stad är några sådana exempel. Samtliga har liksom Region Gotland infört riktlinjer för att reglera utbetalningarna av skolpeng dock endast för studier på gymnasienivå.

Många andra kommuner till exempel Uppsala, Sollentuna, Malmö, Lund och Västerås har tidigare haft riktlinjer som möjliggör att elever kan ta med sig skolpengen utomlands men har på senare år avskaffat den. Detta då rättsläget

är oklart och att SKR tydligt uttalar sig om att utbetalningar från kommunen till utländska skolor inte faller inom den kommunala kompetensen enligt kommunallagen, eftersom det inte främjar ett allmänt utan ett enskilt intresse samt att kommunens medel inte ska gå till att ersätta verksamheter som bedrivs utomlands.

Det är emellertid helt klart att en kommun som inte godkänner medflytt av skolpengen handlar i enlighet med gällande lagstiftning. Samtidigt finns det inget uttryckligt förbud, det blir därför en fråga om hur man tolkar tillämpningen av principen om allmänintresse, lokaliseringsprincipen och förbudet av understöd till enskilda.

Det finns alltså utrymme för att ifrågasätta lagligheten i utbetalning av skolpeng vid studier utomlands.

Bedömning

Utifrån den rättsliga regleringen och de yttranden som mottagits från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt praxis i andra kommuner, är det högst tveksamt om det är förenligt med gällande lagstiftning för Region Gotland att fortsätta finansiera skolgång utomlands för elever som flyttar med sina vårdnadshavare.

Förvaltningens bedömning baseras på en grundlig genomgång av gällande lagstiftning, praxis i andra kommuner samt yttranden från SKR.

Bedömningen som görs är att Region Gotland bör upphäva riktlinjerna gällande medflytt av skolpeng utomlands och därmed inte bevilja inkomna ansökningar från och med 2025-01-01. Detta för att säkerställa att Region Gotland agerar inom ramen för sin juridiska kompetens och på ett sätt som främjar allmänintresset.

Ytterligare motiv är de administrativa kostnaderna och det exceptionella ekonomiska läget i Region Gotland.

Beslutsunderlag

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningens tjänsteskrivelse 2024-08-08
Bilaga Region Gotlands riktlinjer för ersättning vid studier utomlands 2017-11-21

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör

Bo Eriksson
Avdelningschef stöd och utveckling